

DISPUTATIO INAUGURALIS IURIDICA

DE

REGVLA CATONIANA 33

PRAESIDE

MARTINO GOTTLIEB PAVLI D.
DIGEST. VETER. PROF. PVBL. ORD. CVR. PROVINC.

CONSIST. ECCLES. SCABINAT. ET FACVLT. IVRID.

ASSESSORE

PRO GRADV DOCTORIS

RITE CAPESSENDO

DIE XIV. AVG. A. R. S. MDCCCLXVIII.

AD DISCEPTANDVM PROPOSITA

AB

ERNESTO GOTTFRIED HANISCH

DRESDENSI

ADVOC. IMMATIC.

VITEBERGAE
EX OFFICINA GERDESIANA.

DEUTSCHEN UNIVERSITÄT

RECHENKUNDE

VON

MARTIN GOTTLIEB PAULI D.

DOZENT AN DER UNIVERSITÄT ZU GIESSEN

UND AN DER HANDELS-ACADEMIE ZU BREMEN

IN GIESSEN

BEI C. B. NEUBAUER VERLAGER

IN GIESSEN

1842

AN DER UNIVERSITÄT ZU GIESSEN

UND AN DER HANDELS-ACADEMIE ZU BREMEN

IN GIESSEN

BEI C. B. NEUBAUER VERLAGER

IN GIESSEN

1842

AN DER UNIVERSITÄT ZU GIESSEN

UND AN DER HANDELS-ACADEMIE ZU BREMEN

IN GIESSEN

BEI C. B. NEUBAUER VERLAGER

IN GIESSEN

1842

AN DER UNIVERSITÄT ZU GIESSEN

UND AN DER HANDELS-ACADEMIE ZU BREMEN

IN GIESSEN

BEI C. B. NEUBAUER VERLAGER

ILLVSTRISSIMO COMITI

AC DOMINO,

D O M I N O

ALBERTO CHRISTIANO
ERNESTO

S. R. I. COMITI ET DOMINO IN SCHOENBURG,
DYNASTAE IN GLAVCHAV ET WALDENBURG,
AEQVE AC COMITATVS INFERIORIS HAR-
TENSTEINENSIS, IN LICHTENSTEIN
ET STEIN ETC.

MAGNI ORDINIS BRANDEBURGICI AQVILAE
RVBRAE EQVITI ETC.

DOMINO SVO CLEMENTISSIMO

ILLVSTRISSIMO COMITI

AC DOMINO

DOMINO

ALBERTO CHRISTIANO

ERNESTO

ET COMITI ET DOMINO IN SCHOENBERG

DYNASTAE IN GOSLARUM ET WILDBERG

AC COMITIS INTERIORIS HAN

NOVERII AC COMITIS INTERIORIS HAN

NOVERII

MAGNI ORDINIS SARDINIAE ET

CYPRORUM

DOMINO SVO CLEMENTISSIMO

COMES ILLVSTRIS-SIME,
DOMINE CLEMENTISSIME,

*Animum, utrum hoc pro obtinendis in utroque
iure honoribus specimen ILLVSTRIS-SIMO
NOMINI TVO consecrarem, diu multum-
que fluctuantem confirmavit incredibilis TVA, DO-
MINE GRATIOSISSIME, clementia, quae non so-
lum huius temerarii propositi et audaciae facilem veni-
am pollicetur, sed et spem facit laetissimam, TE istud,
cui maxima ex solo NOMINE TVO ILLVSTRIS-
SIMO accedit commendatio, manu suscepturum pro-
pitia. Quae quidem spes est tanto laetior, tantoque
firmior, cum mihi nuper submissa mente piaque vene-
ratione ad TE accedenti serenum vultum ostenderes, at-
que*

que documentum beneficae humanitatis, qua splendes
maxime, luculentissimum exhiberes, qua haud ita re
non affectus sum, ut gratiae mentis publice contestan-
dae occasionem lubens volensque arripiam. Ignosces
itaque, DOMINE CLEMENTISSIME, quod ego
tenue specimen, tanquam sacrum mentis TIBI deuo-
tissimae pignus in TVA benevolentia deponere audeo:
TVAE enim tutelae spem fortunamque meam supplex
credo. Deus optimus maximus TE diutissime omni
prosperitatis genere beatum, saluum incolumemque pa-
triae, omnibus bonis, qui pro TVA salute pia vota
nuncupant, conseruet, gentemque TVAM ILLV-
STRISSIMAM in perpetuum florere iubeat

TVO NOMINI ILLVSTRISSIMO

DAB. VITEMB.
d. xiv. Augusti
clo 10 cclxix.

devotissimus,
ERNESTVS GOTTFRIED HANISCH

Q. D. B. V.
DISSERTATIO
DE
REGVLA CATONIANA.

§. I.

Quantum in omni studiorum genere *Regulae* praestent, seu *definitiones*, aut, quibus eae praeterea et ab aliis nonnunquam efferuntur nominibus, *aphorismi*, *axiomata*, *canones*, *enuntiata*, *receptae sententiae*, *maxime vatae sententiae*, *catbolica praecepta* et q. s. r. optime ii norunt omnes, qui cetera artium scientiarumque experimenta omnia ex iis sic pendere intelligunt, sic confici et consequi, vt non

A 2 animum

animum tantum erudiant, sed plenissima potius scientiarum cognitione imbuant, adeo, ut, iis rite intellectis perspectisque, ad iustum eorum usum rectamque applicationem illationemque subacto potissimum opus sit iudicio et exercitato. Quae cum ita sint, ab antiquissimis inde temporibus viri sapientissimi prudentissimique artium, humano generi utilissimarum, scientiarumque praecipuarum ambitum omnem prima sua reducere ad principia et communes conicere in locos studuerunt. Quis enim est, quem, ut alia taceam, Hippocratis, Medicorum principis, fugiant Aphorismi, id est, definitiones breues, quibus artis medicae tradidit praecepta, quis ignorat Epicuri *κυρίως δόξαις*, id est, maxime ratas et grauissimas ad beate viuendum, breuiterque enuntiatas sententias, apud Diogenem Laertium adhuc hodie superfites. Sed non Medici tantum et Philosophi eiusmodi habent *Aphorismos* et *κυρίως δόξαις*, habent et Iurisconsulti *Regulas Iuris*, quae breui narratione causaeque veluti coniectione vniuersum patene ius in se vi ipsa et potestate continent, intellectumque hominis ad aequi iurisque notitiam plenissime dirigunt et deducunt. Has Iuris nostri regulas *Iacobus Gorbhofredus*, Vir summus, in *Praefatione, Commentario in Titulum Pandectarum de Regulis Iuris* praemissa, *fontes esse*, ait, e quibus, veluti per canales et riuulos, ius educitur, *semina*, quae, procedente proficienteque iudicio vsuque, in ramos sese por-
tea

stea quam latissime diffundunt et explicant, *scintillas*, quibus mens ubique collustratur, *penora conditaeque et ebefavros*, e quibus propositarum quaestionum decisiones desumi debent, *claves*, quibus adyta iuris reserantur, *cynosuras* denique in vastissimo iuris oceano nauigantibus propositas, et, si verum amamus, dixit, fateamur, *Iacobus Gothofredus*, quod res est. Non enim ab obscuris hominibus et semi doctis, sed ab summis omnino et exercitatissimis Iurisconsultis summo eae olim studio sunt compositae. Summi quoque prudentissimique viri colligendis iis explicandisque certatim olim suam collocarunt operam, *Q. Mucius Scaeuola* v. g. *Nerarius Priscus*, *Pomponius*, *Ceruidius Scaeuola*, *Caius*, *Papinianus*, *Paulus*, *Marcianus*, *Modestinus*, *Licinius Rufinus*, *Vlpianus*, *Venuleius* denique, alii, luculento indicio, vsum, quem in Iure nostro istae praestant regulae, summum esse maximumque. Sed *omnis definitio in Iure civili periculosa est*, inquit *Iaouenus l. 202. D. de Reg. Iur. parum est enim, ut non subueiri possit*. *Omnis definitio*, *Iaouenus* ait, id est, *regula* omnis, hoc enim sensu definitionis vox in Iure nostro loco non vno effertur, v. g. *l. 1. D. de Reg. Caton. l. 22. §. 1. D. Quando dies legat: l. 1. §. 5. D. Quod vi aut clam*. quo inprimis loco *Vlpianus* verbis disertis *Q. Mucii* regulam *l. 73. §. 2. D. de R. I.* traditam, definitionem vocat. Atque has regulas et definitiones *periculosas esse* ait *Iaouenus*, et id quidem tam

ratione *compositionis*, eas enim concinnare magni est artificis et exercitati Iurisconsulti, quam, ob summam, quae in iis ad rem seu speciem propositam applicandis requiritur, attentionem, ratione *applicationis* quam maxime, parum enim est, ut non possit subverti, et simulac in aliquo vitiosa est, omne suum perdit officium. *l. 1. D. de R. I.* Eius rei exemplum prae ceteris praeclarum suppeditat *Regula Catoniana*, et in hac scribendi opportunitate placet, de hac celebri Iuris regula pauca differere.

§. II.

Regula autem, de qua dicturi sumus, *Catoniana*, quae *l. 86. §. 1. D. de Condit. et Demonstrat. Sententia* vocatur *Catoniana*, quin *l. 13. D. de Opt. legat. Catoniana* simpliciter, ea, inquam, regula *l. 1. pr. D. de Reg. Cat.* his effertur verbis: QVOD, SI TESTAMENTI FACTI TEMPORE DECESSISSET TESTATOR, INVITILE FORET, ID LEGATVM, QVANDOCVNQVE DECESSERIT, NON VALET. atque instituta ea est et composita eodem ab Iurisconsulto, ab quo nomen est sortita, nimirum ab *M. Porcio Catone*, vtrum vero ab *M. Porcio Catone* patre, an ab illius filio cognomine, non liquet. Quamvis enim, quae *Catoni* in Iure nostro tribuuntur, pleraque omnia *Catoni filio* deberi, existimet *Joann. Gottlieb Heineccius Hist. Iur. Rom. Libr. 1. §. CXXXII.*
aliquae,

aliique, tamen, cum eadem vtriusque sint nomina, cumque
vterque eadem iurisprudentiae laude floruerit, haud ita facile
hac in re hodie certi quid definiri potest. Constat autem in-
ter omnes, saeculo ab V. C. sexto vtrumque floruisse Cato-
nem, quare, siue Cato pater istius regulae auctor sit, siue
filius, eius origo ab reipublicae liberae temporibus et ex sae-
culo V. C. sexto repetenda est, cumque vterque Iuris ciui-
lis scientia omnes alios eius aetatis viros, quamuis doctissi-
mos, longe superarit, hanc ab artifice tam egregio tamque
exercitato compositam regulam ab ceteris eius aeui Iuriscon-
sultis tantum non omnibus comprobata fuisse, facile est ad
existimandum. Sed, quod praestantiam illius regulae cer-
tiorum longe euidentioremque reddit, constans illius et per
omne subsequens tempus perpetua est fama, et quod non
sermone tantum omnium, sed ipso adeo usu forensi et publi-
co sit celebrata. Etenim, quamuis successu temporis Roma-
na respublica summas subierit mutationes maximasque, at-
que Augustus ceterique Imperatores munia senatus, magi-
stratuum, legum in se trahere coeperint, nullo aduersante,
quamuis hi Imperatores tantum non omnes, quoniam hoc
tempus aliam vitam, alios mores, iura alia postulabat, de
Iure Romano ad hunc monarchicum statum inflectendo cum
cura cogitarint, Romanisque iura dederint, quibus, ut ait
Tacitus Annal. III. 28. pace et principe vterentur, Catoniana
tamen

tamen regula suam semper retinuit, certe, recuperavit auctoritatem. Hinc non isti tantum magni nominis Iuriconsulti, qui in genere iuris ciuilibus regulas collegerunt in Catonianam quoque commentati sunt, sed Iulius Paullus ad eam vnam librum conscripsit singularem, Iustinianus Imp. autem in Corpus Iuris, eius iussu conditum, eam transtulit, et de ea proprium Pandectis inseri curauit titulum, quo tandem factum, vt, in quae Europae regna deinceps, imprimis medii aevi temporibus, Corporis Iuris Romano-Iustinianei penetravit auctoritas, in iis omnibus Catoniana quoque innotuerit regula vsumque obtinuerit forensis et auctoritatem, eamque obtineat vbique et tueatur adhuc hodie.

§. III.

Itaque, qui sit huius regulae sensus, tam vile est exponi curatus, quam dignum quaeri, imprimis cum *Celsus l. i. pr. D. de Reg. Caton.* aperte dicat, *eam in quibusdam falsam esse.* Hanc autem Celsi admonitionem, verissimam quamuis, ne in malam partem accipiamus, alius meminisse iuuabit eiusmodi adhortationis, quae *l. i. D. de Reg. Iur.* his effertur verbis: *Non ex regula ius sumatur, sed ex iure, quod est, regula fiat.* id est, non quarumlibet promiscue causarum casuumque decifio ex regulis iuris petatur. *Promiscue, inquam, etenim verba ista: Non ex regula ius sumatur, non eum*

3.

a

eum habent sensum, quasi iis indicetur, regularum iuris non tantam vnquam fuisse auctoritatem, quanta legum, quanta senatusconsultorum et constitutionum, ceterarumque Iuris specierum, vel, quasi ad iuris decisiones iis vti non possimus, non debeamus, eo potius ista spectant verba, vt, hoc veluti monito, caute iis prudenterque vtamur. Non igitur promiscue ex regulis ius sumendum, sed, ex quo iure vnaquaeque earum sumta fit, videndum, et ad illud ius solum referenda est. Quae cum ita sint, Catoniana regula, nisi ex iure fiat, id est, nisi ad id ius, nisi ad eam iuris speciem, cuius causa confecta est, restringatur et aptetur, falsa est, si umque perdit officium. Namque huius regulae conditor, Cato, per eam nouum ius non introduxit, nec introducere voluit, sed illud potius ius, quod in foro vulgo multis in casibus, eodem modo sese habentibus, per manus erat receptum, tradebaturque et obseruabatur, in regulam breuem atque concinnam, veluti in lineam breuemque causae coniectionem coniecit, atque igitur *ex Iure*, quod est istam regulam fecit. Vixit autem, prouti iam dictum, Cato saeculo ab V. C. sexto, itaque regula, ab eo condita, antiqui iuris est regula, et ad ea solum iura pertinet, quae ante Catonis tempora vigerunt, contra vero ea ad iura, quae post illius tempora scripta sunt et introducta, non potest aptari. Hinc *Dominus Ulpianus l. 5. D. de Reg. Caton. Regula*, inquit.

B

Cato.

Catoniana ad nouas leges non pertinet; id est, ad eas leges, quae post tempora Catonis scripta sunt, ad eas leges, quibus nouum ius, ei regulae derogans, introductum, has nouas ad leges Catoniana non pertinet regula.

§. IV.

Vix autem opus est, dici, quod liquet vltro, Catonianam regulam ad doctrinam de Legatis pertinere. Vtrum vero ea ad doctrinam de legatis tantum, an praeterea ad doctrinam de hereditatibus quoque pertineat et de heredum institutionibus? in eo inter viros doctos controuersia est. Mouet eam non tam, quo Cato vsus est, vocabulum: *legatum*, vt, scilicet, quod *legatum* foret inutile, si statim decessisset testator, id non conualescat ex eo, quod diutius vixerit, constat enim, istud vocabulum in Iure nostro et heredum institutiones, et alias testatorum dispositiones continere, quemadmodum illud hoc sensu in L. L. XII. Tab. acceptum est, *vti legasset suae rei, ita ius esto. l. 120. D. de V. S.* mouet eam potius *Papinianus*, qui *l. 3. D. de Reg. Caton. Regula Catoniana*, inquit, *non pertinet ad hereditates.* et habet haec res aliquid quaestionis, inprimis cum in Iure nostro existent leges haud paucae, quae alia omnia nos docent. Nam, vt alia Iuris ciuilibus praeteream loca, *Licinius Rufinus l. 210. D. de R. I.* *Quae ab initio*, inquit, *inutilis fuit institutio*, id est,

est, heredis institutio, hereditas testamento data, *ex post facto conualescere non potest.* Vlpianus autem l. 4. D. de Reg. Cat. Placet, inquit, *Catonis regulam ad conditionales institutiones non pertinere.* quibus verbis, eam in puris institutionibus locum sibi vindicare, satis, quamvis tacite, indicat. Quodsi enim ista regula in hereditatibus heredumque institutionibus plane non admitteretur, inutilis esset admonitio Vlpiani, ad conditionales eam non pertinere institutiones. Quid igitur? *Iacobus Cujacius, Vir summus, Obseruat. IV. 4.* lectionem l. 3. D. de Reg. Caton. prouti ea recepta est, plane non posse defendi, atque *libertatis* et *hereditatis* nomina, uti aliis in locis, ita quoque hac in lege ab librorum scriptoribus confusa, alterum pro altero positum, verbaque Papiniani ita legenda esse: *Regula Catoniana non pertinet ad LIBERTATES*, existimat, nec potest negari, hac emendatione omnem legum, si qua vere adest, repugnantiam commoda ratione remoueri. Sed *Iacobus tamen Gotbolfredus* eiusmodi adfessio negat repugnantiam, quae, nisi ferro medicinam quaeramus, tolli nequeat, atque emendationis inuidiam apta interpretatione evitat. Scilicet, quae ex l. 3. D. de Reg. Caton. allegauimus, quaeque huic controuersiae ansam dederunt verba, ea partem tantum dictae l. 3. constituunt, non totum illius exhibent veluti ambitum, atque Papinianus, qui: *Catoniana regula non pertinet ad hereditates*, dixit, vna statim oratione pergit:

pergit: *neque ad ea legata, quorum dies non mortis tempore, sed post aditam cedit hereditatem.* *Jacobus Gothofredus* itaque, quae continua oratione dicta scripta sunt, continuo filo et vno veluti spiritu legenda esse censet ad l. 210. *D. de Reg. Jur.* quo facto, patet, *Papinianum* his verbis, *Catonianam* regulam ad hereditates pertinere, non simpliciter, sed potius eas tantum ad hereditates, ea ad legata pertinere negasse, quorum dies non mortis tempore, sed post aditam demum cedit hereditatem, in quo dixit, quod res est, prouti videbimus infra. Atque magis placet haec *Gothofredi* interpretatio, quam quidem ista *Cujacii* emendatio dictae l. 3. *D. de Reg. Caton.*

§. V.

Pertinet itaque *Catoniana* regula et ad legata et ad hereditates, id est, ad heredum institutiones. Ut autem, quae ratione id fiat, intelligamus, sciendum, verbis *L. L. XII. Tab. Paterfamilias uti legasset super pecuniae tutelae suae rei, ita ius esto*, testatoribus olim latissimam potestatem et heredis instituendi et legata et libertates dandi, tutelas quoque constituendi esse tributam. Sed successu temporis tamen ista potestas, teste *Pomponio* l. 120. *D. de V. S.* interpretatione coangustata est vel legum, vel auctoritate iura constituentium. Restricta autem ea est et coangustata partim ratione testatorum, non enim poterat testari amplius, nisi qui condendi testamenti
ius

ius habebat, qui erat testabilis; partim ratione heredum instituentorum et legatariorum, qui omnes capiendi ius habere debebant; partim quoque ratione materiae subiectae, ratione rerum, de quibus quis testari volebat. Quo facto fiebat haud raro, ut testamentum, vel quia illud scripserat, qui iure non poterat, vel quia in eo institutus erat heres, eiue legatum relictum, qui capiendi ius non habebat, vel denique, quia res erat legata, cuius legandae ius non erat, corrueret vel totum, vel pro parte saltem infirmaretur. Tum vero disputari coepit in foro, an hereditates atque legata, quae cum relinquerentur, tempore conditi testamenti, propter hanc vel illam causam non consistebant, postea, causa illa cessante, vitioque sublato, conualescerent? Atque placuit tandem, nec posse eiusmodi hereditates et legata, nec debere conualescere, Cato autem hoc ius, diuturno tempore in iudiciis agitatum, et post magnas varietates vsu fori receptum, collegit et in breuem coniecit regulam. Ceterum, quamuis haec regula legatis et hereditatibus communis sit, minime tamen ea omnia pertinet ad legata, ad hereditates omnes. Et legata quidem quod attinet, ipse totius regulae Catonianae contextus satis indicat, ea tantum ad legata istam pertinere, quorum utilitas, ut ita dicam, vel inutilitas ex eo potissimum aestimatur, quo testator condidit testamentum, tempore. Huius enim testamenti conditi temporis rationem habuit Cato, idcirco, quia civiles

actus ex praesenti tempore statim capere oportet, non ex incerto et fortuito temporis euentu pendere l. 137. §. 6. *D. de V. O.* Fingamus itaque rem quis legat seruo heredis in testamento scripti, an valebit hoc legatum? *Iustinianus §. 32. I. de Legat.* ait, inutile illud esse, idque ideo, quia seruus, qui est in potestate heredis dominica, eadem cum herede persona esse fingitur, atque igitur legatum, quod seruo heredis relinquitur, ipsi heredi relinquitur, id quod, cum nemo sibi ipsi possit esse creditor et debitor, fieri nequit l. 18. l. 116. §. 1. *D. de Legat. I.* Sed fingamus, seruum legatarium post conditum testamentum, sed viuo adhuc testatore, potestate heredis exiisse, atque eo tempore, quo moritur testator, diuisam esse personam domini et serui per manumissionem, nonne hoc in casu utile erit legatum? negat *Iustinianus d. §. 32. I. de Legat.* propterea, quia, quod inutile foret legatum, si statim post factum testamentum deceffisset testator, hoc non debet ideo valere, quia diutius vixerit testator. Fingamus praeterea, rem testator legat mihi meam, et statim moritur. Inutile esse hoc legatum ait *Iustinianus §. 10. I. de Legat.* propterea, quia, quod meum est, amplius meum fieri non potest, quia rerum dominia non nisi ex vna causa possunt adquiri. l. 3. §. 4. *D. de Acquir. vel Omittend. Possess.* Sed fingamus, post conditum testamentum diu adhuc viuit testator, ego vero rem meam mihi legatam alieno, vt, quo tempore mori-

moritur testator, ea amplius mea non sit, an erit petitio istius
 legati? negatur ab *Vlpiano l. 41. §. 1. D. de Legat. I.* et ab
Iustiniano §. 10. I. de Legat: ideo, quia, quod ab initio in-
 utile est et vitiosum, tractu temporis non potest conualesce-
 re. Ast hic scrupulum iniicere videtur *Celsus*, qui *l. 1. §. 2.*
D. de Reg. Caton. Si tibi, inquit, legatus est fundus, qui
scribendi testamenti tempore tuus est, si eum vivo testatore
alienaveris, legatum tibi deberur, quod non deberetur, si testator
statim decessisset. Nec defunt, fateor, Iurisconsulti praestan-
 tissimi, qui hac ex parte diffidium agnoscunt, atque hanc
 Celsi sententiam penes istam *Vlpiani* et *Iustiniani* stare non
 posse, contendunt. *Emundus Merillius*, qui in ea est opi-
 nione, in causam simul huius dissensionis inquirat, eamque
Observ. V. 34. et ad §. 10. I. de Legat. e diuersitate sectarum
 deriuat, atque *Vlpianum l. 41. §. 1. D. de Legat. I.* *Scabiniano-*
rum, qui veterum regulis et praeceptis instabant constanter,
 sententiam retulisse; *Celsum* vero, tanquam *Proculianum*,
l. 1. §. 2. D. de Reg. Caton. ad exemplum nouaturientis *La-*
beonis, veterem istam regulam vilipendere putat. Sed *Cel-*
sus fortassis dicta *l. 1. §. 2. D. de Reg. Caton.* aliud dicit, aliud dicere
 videtur. Etenim in prooemio dict. I. primo quidem ipsam tradit
 regulam *Catonianam*. insimul vero admonet lectores, eam in
 quibusdam falsam esse. Vt autem id, quod dixit, probet,
 statim in §. 1. eam ad legata, sub conditione relicta, non per-
 tine-

tinere, ostendit, et exemplo commonstrat, quasi vero non
 sufficeret exemplum singulare, subiicit §. 2. alterum, vt hac
 ratione, regulam Catonianam, si ad conditionata eam appli-
 cemus legata, falsam esse, eo magis constet. Sensus itaque
 l. i. §. 2. *D. de Reg. Cazon.* hic est: *Si tibi legatus est fundus,*
qui scribendi testamenti tempore tuus est, ea sub conditione,
si eum viuo testatore alienaueris, existente hac conditione, le-
 gatum tibi debetur, quod non deberetur, si testator statim,
 id est, ante existentem conditionem si decessit. Qua ratio-
 ne, plana sine dubio atque perspicua, si cum *Francisco Bal-*
duino de Regula Catoniana pag. 420. sqq. Tom. I. Iurisprud.
Rom. et Attic. Ioanne Voet Compend. Iur. Libr. XXXIV,
Tit. VII. Godofredo Mascouio de Sect. Sabin. et Procul. Cap. IX,
 §. 22. explicemus istum Celsi locum, apparet, Iurisconsul-
 tum d. l. non de legato rei propriae puro, sed conditionata
 potius loqui, atque diffidium omne et repugnantiam, quam
 hac ex parte Celsum inter et Vlpianum intercedere putant
Merillius l. c. et Cuiacius ad l. 16. D. de V. O. et §. 10. l. de
Legat. euanescere prorsus.

§. VI.

Sed redeamus, vnde digressi sumus. Dixi autem, Ca-
 tonianam regulam ea tantum pertinere ad legata, quorum
 intuitu conditi potissimum testamenti tempus spectandum est,

et

et quod dixi, duplici illustravi exemplo. Ut itaque cetera peragamus, quae legata et qualia ad hanc referenda sint legatorum classem, videamus. Constat autem, huc non nisi ea pertinere legata, quorum dies, quamvis nondum aperta sint testamenti tabulae, nondum quamvis adita sit hereditas, tamen statim a tempore mortis cedit testatoris. *Cedit* autem legati *dies*, quando illud incipit deberi, etiamsi nondum peti possit et exigi, etiamsi illius nondum *veneris dies. l. 213. D. de V. S.* hinc legatum, cuius dies statim ab tempore mortis cedit testatoris, statim ab mortis tempore testatoris incipit deberi, eo effectu, ut, quamvis peti statim non possit et exigi, nihilo fecius tamen legatarius illud, si post diem cedentem decesserit, in heredes transferat suos. *l. 5. pr. D. l. 3. C. Quando dies legat.* Quae cum ita sint, patet, Catonianam regulam non, nisi iis obtinere in legatis, in quibus conditi testamenti tempus congruit tempori mortis testatoris, etiamsi illius mors diu post conditum demum testamentum fuerit insecuta, et, vice versa, in quibus tempus mortis testatoris congruit tempori conditi testamenti, etiamsi illud conditum sit diu ante mortem testatoris. Sed ex *Ulpiano Fragment. XXIV. 31.* discimus, antiquo iure et iis temporibus, quibus condita est Catoniana regula, eorum, quae *pure* sunt vel *in diem certum* relicta, legatorum diem ex mortis testatoris cedere tempore. Deinde si *post diem*, vel *ex die certo* relictum est legatum, simili modo

modo atque in puro dies cedit ex tempore mortis testatoris, *l. 5. §. 1. l. 21. D. Quando dies legat.* quamvis ante diem existentem peti nequeat. *d. l. 21. D. Quando dies legat. l. 213. D. de V. S.* Obtinet itaque Catoniana in legatis puris, et quae puris, cessionis causam quod attinet, equiparantur, in legatis, quibus dies adscriptus est certus. Ceterum quaedam sunt legata, quorum dies, etiamsi pure sint relicta, tamen non ab tempore mortis cedit testatoris, sed ab adita demum hereditate, et in quibus ideo, quia eorum dies ab adita demum cedit hereditate, regula Catoniana non obtinet. *l. 3. D. de Reg. Caton.* Huc autem pertinet legatum ususfructus, usus et habitationis, quorum omnium dies non ab mortis tempore testatoris, sed ab adita cedit hereditate. *l. 2. l. 9. D. Quando dies legat. l. vii. §. 2. Quando dies Vsfufr.* Nam cessionis effectus est transmissio legati in heredes legatarii, et ideo institutum est, legata pure relicta morte cedere, non aditione, ne heredes, aditioni moram faciendo, et transmissioni moram faciant. Ast legatum ususfructus, usus et habitationis non transmittitur in heredes, sed cum legatarii persona extinguitur, frustra igitur esset, si quis horum legatorum diem ante aditam hereditatem cedere diceret, *l. 3. D. Quando dies legat.* nec opus est, eorum accelerare legatorum cessionem, quorum nulla est in heredes transmissio. Praeterea huc quoque pertinet legatum libertatis. Finge, testator seruo libertatem reliquit, qui

23.

a

qui ipsius non erat tempore conditi testamenti, sed postea demum eius factus est. An erit locus Catonianae regulae? negatur, etiamsi libertas pure sit relicta, et negatur propterea, quia ista regula ad liberalem causam plane non pertinet, atque dies eiusmodi legati non ab mortis tempore testatoris, sed ab adita demum cedit hereditate. *l. 8. D. Quando dies legat.* His addo legatum optionis, cuius dies itidem non cedit, nisi ab adita hereditate. *l. 10. D. de Legat. 1. l. 16. D. de Opt. vel Elect. legat.* Sed haec tamen, quae retuli, legata omnia ab adita cedunt hereditate, si in testamento heres extraneus institutus est et voluntarius, quippe qui solus adit hereditatem, necessarius heres autem et suus non adit hereditatem, sed est statim heres ab morte testatoris et ipso iure, qua de causa, necessario herede scripto et suo, consequens est, ea legata, quae retuli, omnia cedere statim a morte testatoris, a qua, qui scripti sunt, heredes adquisivere bona, quae, extraneo herede scripto, non cederent ante aditam hereditatem. Ex his omnibus nunc concludendum, regulam Catonianam iis tantum obtinere in legatis, quorum dies statim cedit ab tempore mortis testatoris, ea vero ad legata, quorum dies ab adita demum cedit hereditate, eam non pertinere. Quae cum ita sint, omnium minime iis in legatis obtinet haec regula, quorum dies ne ab adita quidem hereditate cedit, ne dum ab morte testatoris, id est, in legatis, quae sub conditione sunt relicta.

IV ?

C 2

relicta.

relicta. *l. 41. §. 2. D. de Legat. 1. l. 4. D. de Reg. Caton.* Nam si sub conditione sit legatum, non prius dies legati cedit, quam conditio fuerit impleta, ne quidem si ea sit conditio, quae in potestate sit legatarii, *l. 5. §. 2. D. Quando dies legat. l. 41. D. de Condit. et Demonstrat.* neque antea quidquam in legatarii transmittitur heredes *l. 4. pr. D. Quando dies legat. quin,* rei sub conditione legatae dominium, pendente conditione, est apud heredem, qui et fructus interea suos facit, et rem ipsam obligare et alienare potest, ita tamen, ut ius legatarii quandocumque conditio euenerit, non imminuatur, sed is rem consequatur, qualem reliquit ei defunctus, et perinde ac si heres eam non obligasset. *l. 29. §. 1. D. Qui et a quibus etc. l. 1. §. 4. D. ad Sctum Silan. l. 12. §. ult. D. de Vsufr. l. 12. §. 2. D. Famil. ercisc. l. 105. D. de Condit. et Demonstr. l. 81. pr. D. de Legat. 1. l. 11. §. 1. D. Quemadmod. seruit. amittunt.* Pro conditione autem cum in testamento etiam habeatur dies incertus, *l. 75. D. de Condit. et Demonstr. l. 21. D. Quando dies legat.* atque legati ex die incerto relicti dies non cedat, nisi, qui adiectus est, dies exstiterit, *d. l. 21. et l. 22. D. Eod. Catoniana* regula hoc quoque in legato non obtinet.

§. VII.

Fuit haec de legatis disputatio, et quatenus Catoniana regula in iis locum habeat, nec ne? quoniam vero ista regula non ad legata tantum, sed praeterea ad hereditates quoque pertinet, age, quibus in hereditatibus ea obtineat? dispiciamus, sed breviter et strictim. *Ulpianus* autem l. 4. *D. de Reg. Caton.* verbis expressis; *Placet*, inquit, *Catonis regulam ad conditionales institutiones non pertinere.* Cuius rei ratio non est obscura. Etenim cum conditio, id quod inter omnes constat, adiectio sit et circumstantia, quae negotium differt in casum aliquem futurum incertum, facile est ad existimandum, in institutione conditionali, pariter ut in legato conditionali, tempus existentis potissimum conditionis spectandum, et, ut hoc imprimis tempore institutio heredis sub conditione facta, atque heres conditionalis nullo vitio laboret, necesse esse. Hoc autem tempus Catoniana regula non curat. Equidem haud ignoro, in institutione conditionali, pariter atque in pura heredem in testamento scriptum duobus temporibus, conditi nimirum testamenti, ut constituerit institutio, et mortis testatoris tempore, ut effectum habeat, debere esse capacem. §. 4. *I. de Hered. qual. et differenc.* l. 49. §. 1. *D. de Hered. Insti.* Vnde consequitur in conditionali institutione, pariter ac in pura, ut duo ista tempora, ad

C 3 quae

quae respicit Catoniana regula, sint spectanda. Ast dicta
 ista regula solum ad haec duo respicit tempora, vltra non, in
 conditionali institutione autem non sufficit, heredem conditi
 testamenti tempore et mortis testatoris ius capiendi habuisse,
 necesse potius est, vt praeter ista duo priora tertium quoque
 spectetur tempus, existentis scilicet conditionis tempus. *d. §. 4.
 l. de Hered. Qualit. et Different. l. 49. §. 1. D. de Hered. Instit.
 Iacob. Gorbosfredus ad l. 210. D. de R. I.* Ergo ad conditiona-
 les institutiones Catoniana regula non pertinet, sed ad puras
 tantum. Ad hereditates, inquam, puras, id est, eas, qua-
 rum dies a morte testatoris statim cedit, non quidem eo ef-
 fectu, vt, id quod puris in legatis euenire diximus supra, insti-
 tutus heres eam statim in heredes transferat suos, etenim,
 heredes extraneos quod attinet, constans est iuris ciuilis prin-
 cipium, hereditas non adita non transmittitur in heredes,
l. 7. C. de Iur. deliberand. l. vn. §. 5. C. de Caduc. tollend. sed
 hoc potius effectu, vt, si placet, sine mora eam et statim
 adire possit, quamuis non necesse habeat heres, statim adire,
 sed, si nemo sit, qui vrgeat, etiam intra triginta annos adire
 possit, *l. 8. C. de Iur. deliber. l. 7. C. de Petit. heredit.* quan-
 docunque autem fiat haec aditio, semper ea tamen ad tempus
 mortis reuocatur testatoris. *l. 54. D. de Acquirend. vel Omit-
 tend. Heredit. l. 138. l. 193. D. de Reg. Iur.* Pertinet autem
 Catoniana regula ad hereditates puras tantum, nam ex certo
 tem-

tempore, aut ad certum tempus, veluti, *post quinquennium, quam moriar*, vel, *ex calendis illis*, vel, *vsque ad calendas illas Caius heres esto*, heredis institutio fieri nequit, atque dies, qui adiectus est, habetur pro superuacuo, et perinde est, ac si pure esset heres institutus, §. 9. I. de Hered. Instir. l. 34. D. Eod. etenim regula l. 7. D. de Reg. Iur. quod nemo pro parte testatus, pro parte intestatus decedere possit, etiam ad spatium temporis pertinet, l. 41. de D. Testam. milir. neque heredem quis habere potest temporarium. l. 88. D. de Hered. instir. l. 7. §. 10. de Minorib.

§. VIII.

Enim vero haec, quae hactenus de Regula Catoniana, et qua ratione ea in legatis obtineat et in hereditatibus, diximus, ea, inquam, omnia primis sub Imperatoribus et in primis temporibus Augusti insignem subierunt mutationem. Olim enim atque iure antiquo Catoniana regula in legatis obtinebat puris ceterisque omnibus, quibus dies adscriptus erat certus, et ideo obtinebat, quia horum legatorum omnium dies cedebat statim a morte testatoris. Ast lege Iulia et Papiá Poppea, *Non antea*, cautum est, *quam tabulae testamenti apertae solemniter, dies legatorum, pure vel in diem certum relictorum, cedito.* Ulpianus Fragment.

XXIV. 31. *Ioann. Gottlieb Heineccius ad Legem Papiam Poppaeam Libr. III. Cap. II. pag. 375. sqq.* Ipsa autem haec testamentorum apertura, incognita olim, lege demum vicefimarum, paullo ante legem Iuliam et Papiam Poppaeam lata, introducta est, et fieri debebat solemniter. Nimirum fieri debebat intra tres vel quinque dies, ab eo computandos tempore, quo iusta facta fuerant testatori, et tabulae testamenti offerendae ante omnia erant magistratui competenti. Deinde Praetor, coactis signatoribus, agnitis signis, rupto lino, aperiebat tabulas, recitandasque curabat, et, facta describendi copia, exemplar authenticum, signo publico notatum, in archiuo reponi iubebat, ut, si quando exemplum intercidisset, esset, unde peteretur. Si signatores quidam abessent, tabulae ad eos mittebantur, ut signa agnoscerent, sin plures vel omnes abessent, praesentibus optime opinionis viris, tabulas aperiebat Praetor, factoque instrumento, descripto et recognito, eas ad absentes mittebat. *Ioann. Gottlieb Heineccius l. c.* Tabulis testamenti ita solemniter apertis, tum demum hereditatem adire licebat, neque ante dies legatorum, pure, vel in diem certum relictorum, cedebat. Quo iure introducto, regulae Catonianae, quam habebat olim, auctoritas admodum imminuta est. Deinde imminuta ea est ratione coelibum et Latinorum. Quamuis enim

enim olim cum iis esset testamenti factio, tamen lex Julia et Papia Poppaea, item lex Iunia Norbana coelibem atque Latinum heredem institui, aut ei legari quidpiam vetabat et, quae ipsis relicta erant, caduca fiebant, nisi intra centum dies hic ciuis Romanus factus, ille matrimonio iunctus. *Iacob. Cuius ad Vlpiani Fragment. XVII. 1. Alexander ad Cuius Institut. Libr. 1. Tit. 1. §. 4.* Ex quo tempore, quando coelebs aut Latinus heres erat scriptus, eiue legatum relictum, utrumque, et heredis institutio et legatum ipso iure semper erat conditionale, ad quas conditionales institutiones Catoniana non pertinet. Ex his autem omnibus, haud enim vacat hodie, addere plura, recte *Vlpianum l. 5 D. de Reg. Caton.* dixisse, patet, *Regula Catoniana ad novas leges non pertinet*, id est, ad eas leges, quae post istam regulam scriptae sunt, quibusque nouum ius, isti regulae derogans, introductum est, ea regula non pertinet. Sed, quamuis his legibus nouis Catonianae regulae imminuta sit auctoritas, dici tamen non potest, eam hac ratione prorsus esse abrogatam. Quin, ius antiquum, ad quod pertinet Catoniana, celebri ista de *Caducis tollendis* constitutione, ab Iustiniano Imp. omnibus iis, quae isti iuri contraria, et per nouas has leges introducta erant, abrogatis iterum, in usum denuo reuocatum est *l. vn. §. 1. sq. §. 5. sq. C. de Caduc. tollend.* Quae cum ita sint, hodie non opus est

est ista solemnī tabularum testamenti apertione, sed qui pure scripti sunt heredes hereditatem statim possunt adire. Praeterea hodie quoque legati pure et in diem certum relictī dies statim a morte cedit testatoris, adeo, ut, si post illius mortem decesserit legatarius, legatum ad heredes transmittat suos. Ceterum legatae libertatis, legati ususfructus usus et habitationis dies iure quoque recentiori non ab mortis testatoris tempore cedit, sed ab tempore aditae demum hereditatis, idque ideo, quia legata ista ad heredes legatarii non transmittuntur, prouti dictum est supra. *l. vn. §. 6. C. de Caduc. tollend.* Haec inter legata, quorum dies ideo, quia ad heredes legatarii non transmittantur, ab adita demum cedit hereditate, referebatur olim quoque Optionis legatum, quare et illius dies non a morte testatoris, sed ab adita cedebat hereditate. Sed Iustinianus *l. ult. C. Commun. legat. et fideicommiss.* constituit, ut, si legatarius viuis non optasset, eius heredi id facere liceret, hinc procul dubio huius legati dies hodie, si pure illud est relictum, statim cedit a tempore mortis testatoris, atque Catoniana regula ad illud hodie aequae pertinet, ac ad reliqua legata, quorum dies statim cedit a tempore mortis testatoris.

§. IX.

His tandem omnibus addo, ex hac Catoniana regula, quae directe ad rem pertinet testamentariam, successu temporis, tanquam ex equo Troiano, plures alias prodiisse iuris regulas, quae reapse omnes nihil aliud dicunt, quam ista regula, de qua haecenus differuimus, dixit Cato, quae tamen in vnum omnes verbis conceptae sunt paullo generalioribus. Huc pertinent *l. 201. D. de R. I.* quae sic definit: *Omnia, quae ex testamento profisciscuntur, ita statum euentus capiunt, se in initium quoque sine vitio ceperint.* Porro *l. 210. D. de Reg. Iur.* *Quae ab initio inutilis fuit institutio, ex post facto conualescere non potest.* Praeterea *l. 29. D. de Reg. Iur.* *Quod ab initio vitiosum est, non potest tractu temporis conualescere.* Ut alia taceam eiusmodi exempla plura. Hae, ceteraque hinc inde obuiaae iuris regulae nil aliud sunt, quam Catoniana regulae scintillae, atque his huius regulae ampliacionibus id imprimis est effectum, vt haec iuris regula, si qua alia, pateat latissime. Itaque non ad legata tantum, et fideicommissa, et hereditates, ceteraque omnia, quae ex testamento profisciscuntur vel codicillis, quae modo cedant a morte testatoris, pertinet, pertinet praeterea quoque ad hereditates legitimas. Quin, extra causam testamenti et hereditatum, etiam in alijs plerisque causis, vt in contractibus, in stipulationi-

tionibus, in tutelis, in actionibus, et q. s. r. ei regulae locum esse, tam certum est, quam quod certissimum. Et, ne labamur in applicatione huius regulae, hoc vnum obseruandum est, nempe: in iis negotiis et actibus omnibus, in quibus leges pro forma statum personae et rei praesentis spectari iubent, et ex quibus negotium statum seu substantiam capit, denique, in quibus semel tantum velle possumus; in his, inquam, omnibus actibus haec regula obtinet, siue de testamentis, siue de contractibus, siue de actionibus agatur. Sed de his omnibus hoc loco plura addere non vacat, et quae hac ex parte dici possunt, ea omnia abunde iam iam dicta sunt olim ab duumiris praestantissimis *Iacobo scilicet Cuiacio*

ad l. 3. D. de Reg. Caton. et Iacobo Gorhofredo

ad l. 29. D. de Reg. Iur.

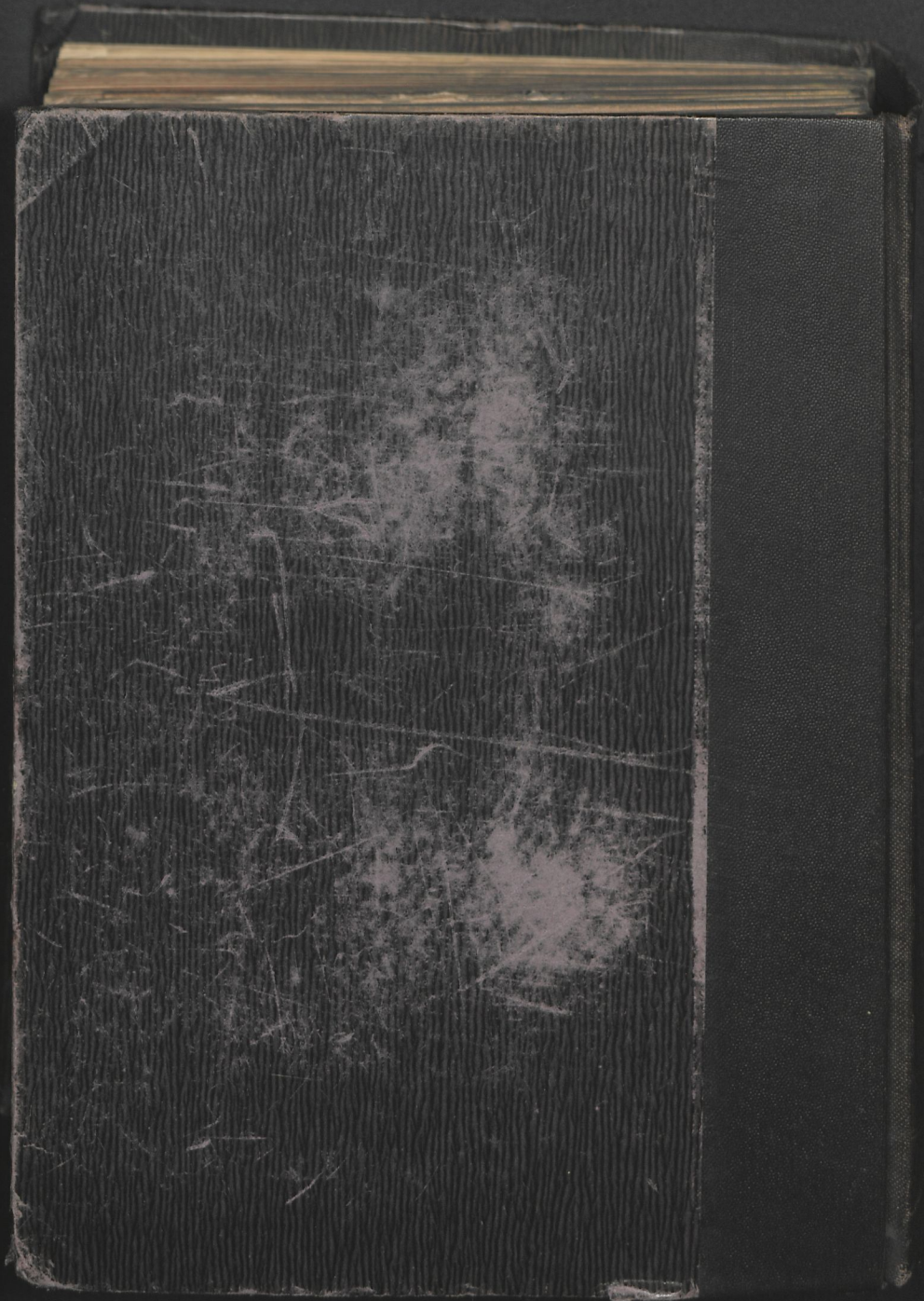

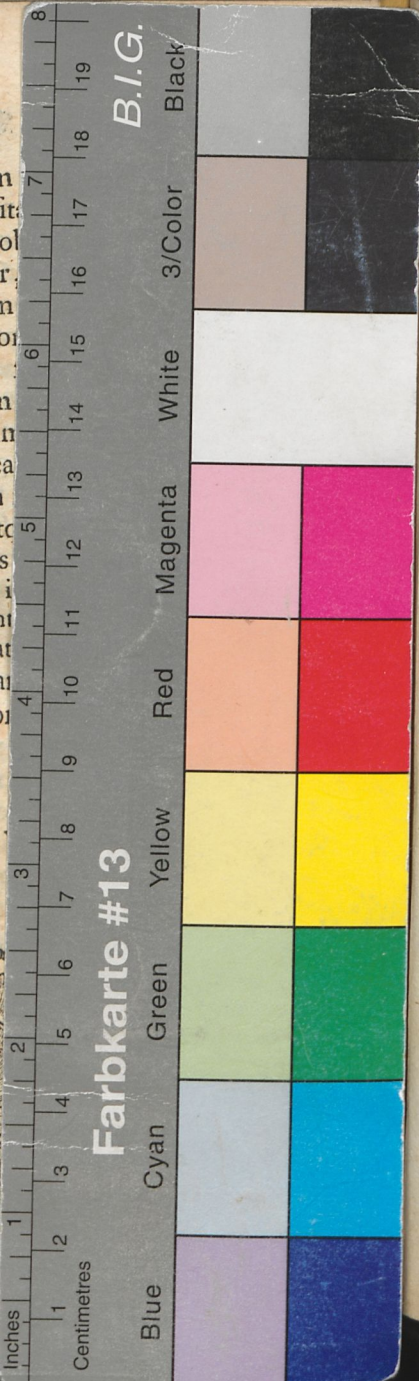
ULB Halle

3

005 361 745

3,69.

DISPUTATIO INAUGURALIS IURIDICA

DE 1769 41369

REGVLA CATONIANA 33

PRAESIDE

MARTINO GOTTLIEB PAVLI D.
DIGEST. VETER. PROF. PVBL. ORD. CVR PROVINC.
CONSIST. ECCLES. SCABINAT. ET FACVLT. IURID.
ASSESSORE

PRO GRADV DOCTORIS

RITE CAPESSENDO

DIE XIV. AVG. A. R. S. MDCCCLXVIII.

AD DISCEPTANDVM PROPOSITA

AB

ERNESTO GOTTFRIED HANISCH

DRESDENSI

ADVOC. IMMATIC.

VITEBERGAE

EX OFFICINA GERDESIANA.